

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

During the exhibition the gallery will be closed: contemporary art and the paradoxes of conceptualism

van Winkel, C.H.

Publication date
2012

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

van Winkel, C. H. (2012). *During the exhibition the gallery will be closed: contemporary art and the paradoxes of conceptualism*. Valiz uitgeverij.

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

Samenvatting

Met dit proefschrift wil ik een oorspronkelijke bijdrage leveren aan de kritische geschiedschrijving van de beeldende kunst sinds de jaren zestig van de twintigste eeuw, en met name aan de hernieuwde interpretatie van de conceptuele kunst (1965-1975). Ik onderzoek de implicaties van deze beweging voor de hedendaagse kunstpraktijk, waarbij ik in het bijzonder kijk naar de relaties tussen kunstwerk en kunstdiscours, tussen producent en recipiënt, en tussen kunstenaars en instituties. Ik neem het jaar 1970 als het historische beginpunt van de hedendaagse kunst, die ik definieer als “post-conceptueel” in de dubbele betekenis van *komend na* en *bepaald door* de conceptuele kunst. Ik laat zien dat alle kunst van na 1970 een verstandhouding heeft moeten vinden met de erfenis van de conceptuele kunst.

Deze erfenis kenmerkt zich door twee tegenstrijdige tendenzen. Enerzijds zijn de karakteristieke werkvormen van de conceptkunst – zoals tekstpanelen, fotodocumenten, tijdelijke “situaties” en performances – nu voor elke hedendaagse kunstenaar vanzelfsprekend en beschikbaar. Anderzijds zijn de criteria voor de kritische beoordeling van kunstwerken nooit aangepast in de geest van de conceptuele kunst. Dit is de belangrijkste paradox die aan de basis van mijn onderzoek ligt. Hoewel de conceptuele kunst belangrijke consequenties heeft voor het professionele kwaliteitsoordeel over beeldende kunst, en daarmee voor het “discours” van de kunst, zijn conceptuele kunstenaars er niet in geslaagd de kunsthistorische en kritische receptie van de kunst structureel te veranderen. Het onderzoek richt zich op de feiten en omstandigheden die deze uitkomst kunnen verklaren.

Zowel in het professionele als in het institutionele milieu wordt hedendaagse kunst steeds meer als een vorm van communicatie opgevat, en ook als zodanig besproken en behandeld. Aangezien conceptkunstenaars de eerste kunstenaars waren die hun praktijk opvatten in termen van informatieoverdracht, kan een kritische reconstructie van de conceptuele wortels van de hedendaagse kunst licht werpen op de condities die bepalend

zijn voor de kunstproductie van vandaag. Daartoe treed ik buiten de klassieke kunsthistorische kaders en kijk ik naar sociale en culturele veranderingen die in de jaren zestig en zeventig in Europa en Noord-Amerika hebben plaatsgevonden, zoals de overgang van een industriële naar een diensten- en informatie-economie.

Mijn uiteindelijke conclusie is dat de conceptuele kunst uit de periode 1965-1975 te beschouwen is als een historische voorafschaduw van het volledig geprofessionaliseerde kunstenaarschap zoals we dat vandaag kennen. De omstandigheden die bepalend zouden worden voor het productiesysteem van de hedendaagse kunst – de culturele dominantie van informatie; de professionalisering van de kunstpraktijk; en de toepassing van kwaliteitscriteria ontleend aan ontwerpdisciplines – kondigden zich op een compacte, allegorische wijze aan in het werk van conceptuele kunstenaars. Dit gebeurde in een tijdsgewricht waarin het laat-modernistische paradigma van de kunst definitief achterhaald bleek te zijn.

In dit proefschrift zijn zeven eerder gepubliceerde essays gebundeld, voor deze gelegenheid aangevuld met een uitgebreide inleiding en een conclusie. De inleiding beschrijft de kritische en wetenschappelijke kaders van het onderzoek. Bronnen en referenties worden hierin expliciet gemaakt en aangevuld. Daarnaast bevat de inleiding een overzicht van de historiografie van de conceptuele kunst en een methodologische reflectie over de relatie tussen de kunstgeschiedenis, kunsttheorie en kunstkritiek in de context van de hedendaagse, post-conceptuele kunst. Tenslotte geef ik hier een synthese van de belangrijkste punten en lijnen uit mijn betoog.

Hoofdstuk 1 analyseert de receptie van de neo-avantgarde in Nederland rond 1970, in de vorm van een case-study over *Sonsbeek buiten de perken* (1971) en twee daarop volgende tentoonstellingen in Park Sonsbeek (1986 en 1993). *Sonsbeek 71* had tot doel om conceptkunst en land art bij een breed publiek bekend te maken. Dat de tentoonstelling door velen als een mislukking werd ervaren, kwam doordat de aard van de getoonde kunst de organisatoren in een centrale maar daardoor ook ongemakkelijke informatiepositie plaatste. Het uitgangspunt van hoofdstuk 2 is de onmogelijke maar niettemin steeds terugkerende fantasie van een kunstwerk dat uitsluitend uit een idee bestaat. Dit hoofdstuk bevat

argumenten voor mijn stelling dat het conceptuele een generieke conditie is voor de productie en receptie van hedendaagse kunst, een conditie waar zelfs studenten in het kunstonderwijs al mee leren om te gaan.

De hoofdstukken 3 en 4 bevatten een kritische en historische duiding van de conceptuele kunst in een uitgebreide vergelijking met grafische ontwerppraktijken uit dezelfde periode. Ik evalueer conceptuele procedures door te kijken naar hun uitvloeisel in de kunst van de jaren '80 en '90. Dit leidt tot een beschrijving van de hedendaagse kunst als een gecombineerd systeem van productie en receptie, meer bepaald als een vorm van "toegepaste conceptkunst". Hoofdstuk 5 gaat in het verlengde hiervan over de spanning tussen de conceptuele ambities van de hedendaagse kunst en haar decoratieve toepassing in de woningen van privéverzamelaars. Het discursieve contrapunt wordt gevormd door de politieke idealen van de historische avantgarde met betrekking tot een artistieke doorbraak naar het domein van het dagelijks leven.

Hoofdstukken 6 en 7 onderzoeken de bijzondere positie van de fotografie als medium voor beeldend kunstenaars, tegen de achtergrond van de "post-medium conditie" van de hedendaagse kunst. In hoofdstuk 6 schets ik een genealogie van het verschijnsel "conceptuele fotografie". Cruciaal is daarbij de impasse waarin het medium zich rond 1975 bevond, een impasse die mede dankzij het werk van Bernd en Hilla Becher kon worden overwonnen. Het was dankzij het werk van de Bechers dat het fotografische métier het conceptuele aura kon verwerven dat het tot zo'n succesvol en veelgebruikt medium in de hedendaagse kunst heeft gemaakt. Hoofdstuk 7 is een monografische tekst over het werk van de Canadese kunstenaar Jeff Wall.

Aangezien de zeven hoofdstukken voor uiteenlopende gelegenheden geschreven zijn en nogal verschillen qua lengte en vorm, bieden zij – van enige afstand bekeken – een goede basis voor uitspraken over de productie van hedendaags kunstdiscours. Het behoorde tot de uitgangspunten van mijn onderzoek dat ik de gebundelde teksten – hier opgenomen in ongewijzigde vorm – zou evalueren als de producten van een kritische schrijfpaktijk die zelf getekend is door de erfenis van de conceptuele kunst. Dit zelfonderzoek vindt plaats in de conclusie van het proefschrift. Daar

analyseer ik mijn eigen ironische benadering van de kunstgeschiedenis, en laat ik zien hoe die ironie zich verhoudt tot de dialectiek die de relatie tussen conceptuele en hedendaagse kunst kenmerkt.